

Universiteit Antwerpen
| Faculteit Rechten

Uitbreiding van de 12-weeken termijn voor een zwangerschapsafbreking zonder medische indicatie? Een ethisch-juridisch perspectief

Kristof Van Assche

Mensenrechten en abortus

(1) Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten

Artikel 6

1. Ieder heeft het recht op leven. [...] Niemand mag naar willekeur van zijn leven worden beroofd.

Artikel 17

1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privé leven [...].

(2) Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Artikel 2 – Recht op leven

1. Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd [...].

Artikel 8 – Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

Mensenrechten en abortus

- Brüggemann and Scheuten v. Germany (ECMR, 12 juli 1977)
- X. v. the United Kingdom (ECMR, 13 mei 1980)
- H. v. Norway (ECMR, 19 mei 1992)
- Boso v. Italy (EHRM, 5 september 2002)
- Vo v. France (EHRM, 8 juli 2004)
- Tysi c v. Poland (EHRM, 20 maart 2007)
- A., B. and C. v. Ireland (EHRM, 16 december 2010)
- P. and S. v. Poland (EHRM, 30 oktober 2012)

- Mellet v. Ireland (VN Mensenrechtencomité, 17 november 2016)
- Whelan v. Ireland (VN Mensenrechtencomité, 12 juni 2017)

Mensenrechten en abortus

1. ongeboren leven heeft enige bescherming op basis van menselijke waardigheid in licht van wetenschappelijke ontwikkeling (verbod op klonering, verbod op prenatale geslachtsselectie, embryo-onderzoek)
2. “niet wenselijk, noch bij huidige stand van zaken mogelijk om in abstracto vraag te beantwoorden of ongeboren kind persoon is in zin van artikel 2 van het Verdrag” (en dus recht op leven heeft)
→ aan staten om dit te beslissen
3. artikel 8 (recht op respect voor privé-leven) kan niet zo worden geïnterpreteerd dat het recht op abortus waarborgt want privé-leven van de vrouw is, wanneer zij zwanger is, is nauw verbonden met zich ontwikkelende foetus
→ belang dat vrouw kan hebben bij abortus moet worden afgewogen tegen belangen van ongeboren kind

Mensenrechten en abortus

Artikel 8 – Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

→ beperking van abortus toegelaten indien

1. bij wet
2. legitiem doel
3. proportioneel

Mensenrechten en abortus

4. wanneer is **inperking** van abortus niet proportioneel?
- a) verbod op abortus wanneer reëel en substantieel gevaar voor leven van zwangere → abortus op deze grond moet worden gegarandeerd!

Artikel 2 – Recht op leven

1. Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd [...].
2. De beroving van het leven wordt niet geacht in strijd met dit artikel te zijn geschied ingeval zij het gevolg is van het gebruik van geweld, dat absoluut noodzakelijk is:

(a) ter verdediging van wie dan ook tegen onrechtmatig geweld;

- b) verbod op abortus voor fatale foetale indicatie (als kind niet levensvatbaar geboren wordt) (geen belang van kind om mee rekening te houden) → abortus op deze grond moet worden gegarandeerd!

 → abortus op andere gronden moet niet gegarandeerd, maar mag

Mensenrechten en abortus

5. wanneer is **toelating** van abortus niet proportioneel?

→ **onduidelijk of derde trimester abortus op verzoek is toegelaten**

- rechtspraak: concrete feiten + belangenafweging in wet centraal
  - abortus op foetus van 12 weken / 14 weken wel “fair balance” tussen belang van vrouw en belangen van ongeboren kind
  - abortus op oudere foetus (levensvatbaarheid?) mogelijk geen “fair balance” (buiten abortus voor reëel en substantieel gevaar voor leven of voor fatale foetale indicatie)

Ethiek en abortus

A. Morele status van embryo/foetus (intrinsiek criterium)

- (1) Status gelieerd aan hebben van **belangen** → veronderstelt het kunnen hebben van positieve of negatieve ervaringen (capaciteit tot gevoel = “**sentience**”)
  - pijnperceptie tussen 22-28 weken → Morele status vanaf 22-28 weken
- (2) Status gelieerd aan actieve “**potentialiteit**” → entiteit heeft vermogen om zich, door interne factoren aangedreven (cf. DNA), te ontwikkelen tot persoon

Ethiek en abortus

Belang van potentialiteit?

1. Tegen: Entiteit met potentialiteit tot persoon moet niet behandeld worden alsof persoon is.
2. Voor: “Future like ours”: als we persoon naar waarde schatten, en embryo/foetus kan zich tot persoon ontwikkelen, dan is dit kans die we het niet mogen ontnemen.

Ethiek en abortus

Vanaf wanneer is potentialiteit aanwezig?

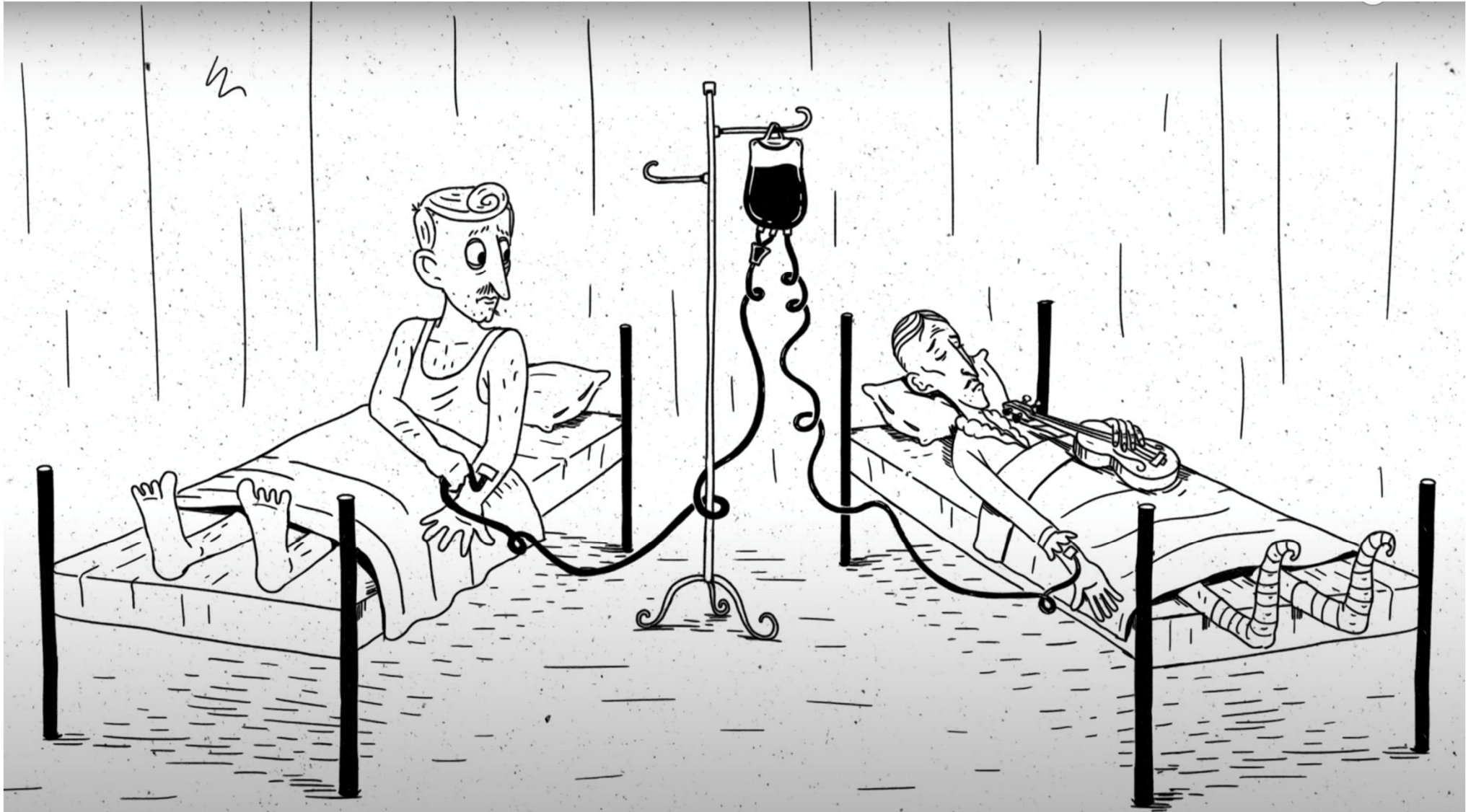
1. Conceptie
2. Primitiefstreep: geen mogelijkheid meer tot tweeling: ontstaan individu: dag 14 (stop embryo-onderzoek)
3. Begin functionele hartactiviteit (cf. doodskoncept: hartdood)
  - hartbuis: 3 weken
  - hartactiviteit: 6 weken
  - cardiopulmonaal systeem: 9 weken
4. Begin functionele hersenactiviteit (cf. doodskoncept: hersendood)
  - neurale buis: 4 weken
  - “sentience”: 28 weken
5. Levensvatbaarheid: 22-24 weken

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

1. Zelfbeschikkingsrecht neemt altijd de bovenhand

- Foetus heeft geen recht om gebruik te maken van lichaam van zwangere zonder diens toestemming.
- Zwangere verliest niet recht op fysieke integriteit.

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

2. Zelfbeschikkingsrecht van zwangere hangt af van morele status van foetus
  - Analogie met violist gaat niet op:
    - Zwangere heeft foetus in deze positie geplaatst.
    - Zwangere is enige met mogelijkheid (plicht?) om foetus te helpen.
    - Embryo in kwetsbare positie, volledig afhankelijk van zwangere.
  - Analogie onbelangrijk: er is foetus met potentialiteit → verdient respect

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

2. Zelfbeschikkingsrecht van zwangere hangt af van morele status van foetus
  - Wanneer begint morele status?
  - Is morele status absoluut?
    - (a) vanaf conceptie (Polen, Malta, Oklahoma, Tennessee)
    - (b) vanaf hartactiviteit (Texas, Georgia, South Carolina, Ohio: 6 weken)
    - (c) vanaf levensvatbaarheid (Nederland, VK, IJsland, New York, Washington, California) (Canada: richtlijn Medical Association)

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

2. Zelfbeschikkingsrecht van zwangere hangt af van morele status van foetus

- Wanneer begint morele status?
- Is morele status absoluut?

(a) vanaf conceptie (Polen, Malta, Oklahoma, Tennessee)

(b) vanaf hartactiviteit (Texas, Georgia, South Carolina, Ohio: 6 weken)

(c) vanaf levensvatbaarheid (Nederland, VK, IJsland, New York, Washington, California) (Canada: richtlijn Medical Association)

twee
uitzonderingen

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

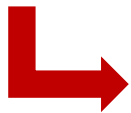
2. Zelfbeschikkingsrecht van zwangere hangt af van morele status van foetus

- Wanneer begint morele status?
- Is morele status absoluut?

(a) vanaf conceptie (Polen, Malta, Oklahoma, Tennessee)

(b) vanaf hartactiviteit (Texas, Georgia, South Carolina, Ohio: 6 weken)

(c) **vanaf levensvatbaarheid** (Nederland, VK, IJsland, New York, Washington, California) (Canada: richtlijn Medical Association)

- graduele morele status:
  - relatief tot levensvatbaarheid (zelfbeschikkingsrecht)
  - nadien absoluut (geen zelfbeschikkingsrecht)
- ~ progressieve rechtsbescherming

twee
uitzonderingen

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

België

- 12 weken: **praktische** redenen in 1990
  - op 12 weken vast te stellen of kind leed aan ernstige beperking
  - praktijk: “97 à 98%” van abortussen vindt plaats in eerste 12 weken
  - methode: slechts tot dan curettage of vacuümaspiratie mogelijk
  - artsen geen voorstander van verlenging

Ethiek en abortus

B. Afweging tegenover zelfbeschikkingsrecht van zwangere

België

- Voorstel: **(minimum) 18 weken** / 20 weken / 22 weken:
  - toegang verbeteren: “tussen 330 en 800 zwangerschapsafbrekingen jaarlijks worden uitgevoerd in Nederland bij Belgische vrouwen”
  - meer afstemmen op permissiever wordende Europese abortuswetgeving (cf. Zweden)
  - sterk dalend aantal abortusverzoeken rond en voorbij 18 weken
  - niet later want anders abortustoerisme
  - ethisch:
    - aandacht voor progressieve fysieke en neurologische ontwikkeling foetus
    - ruime veiligheidsmarge tussen leeftijd van mogelijke pijnperceptie en foetale levensvatbaarheid

Conclusie

- **Wetsvoorstel/suggesties van wetenschappelijk evaluatiecomité**
  - verlenging termijn sluit meer aan bij ethische overwegingen:
    - levensvatbaarheid is grote cesuur maar ruime veiligheidsmarge
    - zelfbeschikkingsrecht zwangere overweegt ook na 12 weken tot en met 18 weken
    - inclusie van zwangeren die anders naar Nederland zouden moeten gaan
  - verlenging termijn nog grotendeels ingegeven door praktische overwegingen: bereidheid artsen
  - verdere verlenging tot levensvatbaarheid ethisch legitiem, maar (nog) niet noodzakelijk geacht